

อัตลักษณ์และพื้นที่ทางสังคม: ภาพสะท้อนวิถีชีวิตไทพวน
ในภาคอีสาน*

IDENTITY AND SOCIAL SPACE: LIFE STYLE REFLECTING
OF ESAN TAI PAUN'S

เกศรี วิวัฒน์ปฐพี

Kesaree Wiwattanapatapee,

โสภา ชัยพัฒน์

Sopa Chaiyapat

บงกช เจนชัยภูมิ

Bongot Janchaiyaphum,

มาลินี ผลประเสริฐ

Malinee Phonprasert

เดือนฉาย ผ่องใส

Duanchai Phongsai

วิทยาลัยสันตพล

Santapol College

E-mail: dr.kesaree59@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีประเด็นถกเถียงเชิงวิชาการว่าไทพวนเป็นใคร มีตัวตนทางวัฒนธรรมอย่างไร เข้ามาอยู่ในประเทศไทยเมื่อใด ทำไมจึงมาสวมภักดีต่อรัฐไทย ทั้งที่รากเหง้าของไทพวนอยู่ที่เมืองเชียงขวางของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยจึงกำหนดประเด็นไปที่การศึกษาแบบเจาะจงกลุ่มไทพวนในภาคอีสานจำนวน 48 คน โดยเลือกจากกลุ่มผู้สูงอายุ ได้แก่ ไทพวนบ้านบุญสม และบ้านกลาง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย ไทพวนบ้านหม้อ ตำบลบ้านหม้อ อำเภอศรีเชียงใหม่ ไทพวนบ้านสระแอ อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย ไทพวนบ้านถ่อน บ้านกลางใหญ่ อำเภอบ้านผือ ไทพวนบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ไทพวนเหล่านี้เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพมาอยู่ในประเทศไทยสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินแห่งกรุงธนบุรี ประเด็นสำคัญที่ค้นพบแตกต่างจากคนทั่วไปคือ การมีอัตลักษณ์เฉพาะตน และมีตัวตนทางวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม ทั้งด้านความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมและผลผลิตทางวัฒนธรรม พวกเขามีอัตลักษณ์ร่วมคือ ความสามัคคี รักพวกพ้อง ส่วนพื้นที่ทางสังคมเป็นแบบ

* Received May 12, 2022; Revised June 11, 2022; Accepted July 18, 2022

ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ การต่อรองให้ชาวไทพวนด้วยกันรับรู้ถึงความเป็นพวกเดียวกัน มีผลผลิตทางวัฒนธรรมที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ส่งผลให้เกิดภาพสะท้อนความเป็นไทพวน และกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของไทพวนได้แก่ ภาษาของไทพวน ผ้าทอมือ ผ้าชะม้ายโป๊ ผ้าขึ้น มงคล 9 สี พวนกะเลอ ซึ่งได้บ่งบอกความเป็นตัวตนของคนไทพวนให้เด่นชัดขึ้นเพื่อตอบสนองการท่องเที่ยวที่ว่าการประกอบพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นประเพณีปฏิบัติสืบทอดมาจนทุกวันนี้ ซึ่งเป็นประเด็นหลักที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอข้อค้นพบจากการวิจัยนี้

คำสำคัญ อัตลักษณ์, พื้นที่ทางสังคม, ภาพสะท้อน, วิถีชีวิตไทพวน

Abstract

This article has been academic argument issue that who was Tai Puan? What is the cultural identity? When did they live in Thailand? Why did they surrender to Thai state although their ancestor was in Chiang Kwang; Lao People's Democratic Republic? The 48 samples were obtained by purposive sampling which were respondents: Tai Puan in Ban Bu Hom and Ban Klang in Chiang kan district, Loei province; Thai Puan in Ban Mor, Ban Mor subdistrict, Sri Chiang Mai district, Thai Puan in Ban Sa-air, Pho-tak district in Nong Khai province; Thai Puan in Ban Klang Yai, Ban Thon in Ban Pue district; and Thai Puan in Ban Chiang in Nong Han district, Udon Thani province. All of them are an ethnic group that migrated to Thailand in the reign of King Taksin of Thonburi. The essential issue of their difference from other people were uniqueness and specific cultural identity in terms of beliefs, traditions, rituals and cultural products. They had common identities: harmonious, loving friends. And the social space were the power relations and bargaining for the Tai Puan people to perceive to be one together, having cultural products from social interactions, which effected to the reflection image of Tai Puan and became their cultural heritage such i.e. Tai Puan language, hand-woven cloth, Kha-ma and E-po cloth, Phasin, auspicious 9 colors, Puan Ka Lure which indicated the distinguished identity of the Tai Puan people to response to tourism involving with ethnic group ceremonial. These traditions and practices have been inherited until now. This is the main issue that the researcher would like to present in this research findings.

Keywords: Identity, Social Space, Reflecting, Tai Paun's life Style

บทนำ

ไทพวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาวเป็นกลุ่มชนในภาคอีสานมีถิ่นฐานเดิมอยู่ในแคว้นเชียงขวางของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีอาณาเขตติดต่อกับเวียตนาม กลุ่มคนชนชาวพวนถูกกวาดต้อนเข้าสู่ประเทศไทยเมื่อราว 200 ปีมาแล้วตั้งแต่ครั้งสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินแห่งกรุงธนบุรีจนถึงการศึกสงครามระหว่างสยามกับเวียงจันทน์ (ฤดีมน ปรีดีสินิท, 2538) ระยะแรกชาวไทพวนเมื่ออพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยจะอยู่บริเวณภาคกลางได้แก่ สระบุรี ลพบุรี ปราชินบุรี สุพรรณบุรี อยู่บริเวณภาคเหนือได้แก่ อุดรดิตถ์ กำแพงเพชร เพชรบูรณ์ สุโขทัย พิจิตร ส่วน ภาคอีสานได้แก่ เลย หนองบัวลำภู หนองคาย และอุดรธานี ส่วนถิ่นฐานของชุมชนชาวไทพวนบอกเล่าประเพณีและภาษาพวนอันเป็นเอกลักษณ์ ได้แก่งานแห่ช้าง บวชนาค และกำเกียงกำฟ้าที่สะท้อนวิถีความเชื่อของคนไทยพวน นอกจากนั้นชาวพวนมีนิสัยรักความสงบ มีความโอบอ้อมอารีเป็นชาวพุทธที่ยึดมั่นในศาสนา รักอิสระมีความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพ มีความผูกพันในระบบเครือญาติเผ่าพันธุ์ เคารพผู้อาวุโส เป็นชาติพันธุ์ที่มีการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมและมีเอกลักษณ์ของตนเองมานานไม่ว่าจะเป็นคำสอน นิทาน วรรณคดี ความเชื่อ ประเพณีพิธีกรรมศิลปกรรมและภูมิปัญญาต่างๆ จึงถือได้ว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีทุนทางสังคมที่ควรได้รับการฟื้นฟู อนุรักษ์ต่อไป (ไพบูลย์ วิริยะพัฒนไพบูลย์, 2553) โดยเฉพาะไทพวนมีเอกลักษณ์เฉพาะตนคือมีภาษาเป็นของตนเอง มีบทบาทที่สำคัญและมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งในด้านจิตวิทยา สังคมวิทยา และมานุษยวิทยา วัฒนธรรมตลอดจนความเจริญในด้านต่าง ๆ ของชนแต่ละกลุ่มที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบันได้ก็ด้วยอาศัยภาษาเป็นเครื่องมือถ่ายทอดและอนุรักษ์ไว้ ภาษาของชนทุกชาติรวมทั้งภาษาถิ่นไทยก็ย่อมมีบทบาทสำคัญเหมือนกันทั้งสิ้น ภาษาพวนเป็นภาษาหนึ่งในเจ็ดกลุ่มใหญ่ของภาษาไทยดั้งเดิม สืบทอดมาจากยูนนานเชียงแสนราวพันกว่าปีมาแล้ว ชาวไทพวนคือชนชาติไทยกลุ่มหนึ่งในจังหวัดสระบุรีที่อพยพมาจากเมืองเชียงขวางตอนเหนือของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเข้ามาสู่แผ่นดินไทยนานกว่าสองศตวรรษแล้วกระจัดกระจายอยู่ตามภาคต่างๆ ของประเทศไทย (โพธิ์ สุนะลาด, 2538)

ในปัจจุบันพบว่าไทพวนมีองค์ความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะมรดกภูมิปัญญาอีสานส่วนใหญ่ยังเป็นเพียงข้อมูลทางวิชาการในเชิงลึก ประชาชนทั่วไปไม่สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้ และข้อมูลบางอย่างสูญหายไปเป็นจำนวนมาก (เจริญชนม์, 2564) องค์ความรู้ดังกล่าวมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีการถ่ายทอดการสืบทอดและการอนุรักษ์ให้คงอยู่จากบรรพบุรุษในรูปแบบที่ปรับเปลี่ยนไปแต่ก็ยังถือว่าเป็นการอนุรักษ์ให้คงอยู่จนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้พลังความคิดและภูมิปัญญา มี 3 ลักษณะ คือ การศึกษาพลังความคิดและอุดมการณ์ การศึกษาภูมิปัญญาด้านทุนเศรษฐกิจ และการศึกษาภูมิปัญญาในฐานะพลังชุมชนทั้ง 3 ลักษณะนี้ ยังเกี่ยวข้องกันภาพสะท้อนด้านวัฒนธรรมกับกลุ่มชาติพันธุ์ด้วย เนื่องจาก

บริบทของชาวไทยพวนในภาคอีสาน เป็นลักษณะความหลากหลายทางชาติพันธุ์ (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2557) นอกจากนี้ผลงานวิจัยทำให้เห็นความเป็นพลวัตของวัฒนธรรม ปัจจัยที่เอื้อและส่งผลต่อวัฒนธรรมตามกระแสทางสังคมและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

อย่างไรก็ตามชาวไทยพวนที่อพยพมาจากแขวงเชียงขวางสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เข้ามาอยู่ในภาคอีสานและมีถิ่นอาศัยที่บ้านบุษม บ้านกลาง อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย บ้านโพธิ์ตาก อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย และบ้านถ่อน อำเภอบ้านผือ ตำบลบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว ที่มีความสำคัญในเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของตนสูง ทั้งสำคัญในความเป็นไทยพวน สำคัญในประวัติศาสตร์ชนชาติตลอดจนสำคัญในภาษาพวน วิถีชีวิตสังคมวัฒนธรรมประเพณีของไทยพวน มีีตคองเช่นเดียวกับชาติพันธุ์ไท-ลาวอื่น แต่มีข้อปฏิบัติและความเชื่อแตกต่างกันออกไป สังคมไทยพวนเป็นสังคมที่นับถือผี มีพิธีกรรมความเชื่อที่ยังคงปฏิบัติสืบทอดกันมา แม้ปัจจุบันไทยพวนเหล่านี้จะนับถือพุทธศาสนาแล้วก็ตามแต่ยังเป็นการนับถือผีคู่ไปกับนับถือพระ สรุปได้ว่าชาวไทยพวนเป็นกลุ่มที่มีเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์และมีทุนทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจ อีกทั้งมีภาษาของตนเองในการติดต่อสื่อสารกันภายในหมู่บ้าน มีศิลปะการแสดงเรียกว่าลำพวนและลำตัดพวนเป็นศิลปะและวรรณคดีพื้นบ้านที่ตกทอดมาจากบรรพบุรุษของชาวพวน โดย เรียกคนลำว่า หมอลำพวน ผู้ลำคิดคำร้องขึ้นเองเป็นการแสดงความสามารถทางภาษาและเป็นการแสดงศิลปะการขับร้องทำนองซับซ้อนใช้เสียงแคนเป็นดนตรีเพลงประกอบการแสดงและมีการทอผ้าพื้นบ้านของชาวไทยพวน (เจริญชนม์, 2564) ถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรม อันเกิดมาจากภูมิปัญญาความสามารถความคิดสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์สืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณเป็นองค์ความรู้ท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาต่างๆ ที่ถ่ายทอดสืบทอดมาจนเป็นจารีตประเพณี วัฒนธรรม

การศึกษารั้ครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาองค์ความรู้ด้านอัตลักษณ์และพื้นที่ทางสังคมรวมทั้งภาพสะท้อนวิถีชีวิตของไทยพวนในภาคอีสาน จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นพบว่ามีชาวไทยพวนที่อพยพมาจากแขวงเชียงขวางสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เข้ามาอยู่ในภาคอีสานและมีถิ่นอาศัยที่บ้านบุษม และบ้านกลาง อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ไทยพวนบ้านหม้อ ตำบลบ้านหม้อ อำเภอศรีเชียงใหม่ ไทยพวนบ้านสระแอ อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย ไทยพวนบ้านถ่อน บ้านกลางใหญ่ อำเภอบ้านผือ ไทยพวนบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี และวิถีชีวิตของไทยพวนในภาคอีสาน ผ่านผลผลิตทางวัฒนธรรมที่มีการปรับตัว ที่แสดงให้เห็นพลัง ความคิดและภูมิปัญญาที่สามารถปรับใช้วัฒนธรรมให้เป็นทุนทางสังคม หรือทุนทางเศรษฐกิจเข้าสู่ชุมชน ในรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวชุมชนชาติพันธุ์ สะท้อนให้เห็นวิถีคิดและวิถีชีวิตชาวไทยพวนในภาคอีสาน

1. กำเนิดเมืองพวน

พวน (Phuenean, Phuen, Puan) เป็นคำเรียกกลุ่มชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในแคว้นเชียงขวางหรือบริเวณที่ราบสูง Tranninh ตามที่พวนเรียกแคว้นเชียงขวางอยู่ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีอาณาเขตติดกับพวน (เวียตนาม) พวนเป็นกลุ่มชนชาติพันธุ์ไท-ลาว ที่ได้ชื่อว่าพวนเพราะเชียงขวางมีแม่น้ำสายสำคัญที่ไหลผ่านพื้นที่ชื่อแม่น้ำพวนและชาวพวนนิยมตั้งถิ่นฐานสร้างที่ทำกินบริเวณลุ่มแม่น้ำด้วยมีอาชีพเกษตรกรรม ทำไร่ ไถนา เช่น กับกลุ่มไท-ลาวอื่น ๆ ตามตำนานเมืองพวน ได้กล่าวอีกว่า พระคำเกิดเจ้าเมืองคำเกิดคำม่วน ซึ่งเป็นดินแดนของขุนลกมให้เจ้าเมืองน้องเจ้าเมืองพวนเพื่อเป็นค่าปรับไหม อาณาเขตของพวนจึงกว้างใหญ่ และขยายออกมาจรดเวียงจันทน์ตอนใต้ ชาวพวนกับผู้ไทจึงได้ใกล้ชิดสนิทสนมกันแต่นั้นมาเพราะเมืองคำเกิดคำม่วนและมหาชัยเป็นเมืองของพวกผู้ไทเกิดการประสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมภาษาคัลลายคลึงกัน จะแตกต่างกันแต่เพียงสำเนียงเล็กน้อย (ฤดีมน ปริดีสนิท. 2539 : 10) นอกจากนั้นการศึกษากำเนิดเมืองพวนจากพื้นขุนบรมราชาธิราช ซึ่งเป็นพงศาวดารลาวเล่มแรกที่กำลังกล่าวถึงกำเนิดเมืองพวน เจ้าเมืองเป็นเชื้อสายของขุนบรมราชาธิราชผู้ครองเมืองแฉ่ง สำคัญสำคัญของพื้นขุนบรมราชาธิราชกล่าวถึงกำเนิดตระกูลขุนบรม กำเนิดโอรสขุนบรมทั้งเจ็ดคือ ขุนลอ ผู้สร้างเมืองขวหรือหลวงพระบาง ผาล่าน ผู้สร้างเมืองหอแต่หรือสิบสองปันนา จุสง ผู้สร้างเมืองปะกันหรือเมืองแกว คำผง ผู้สร้างเมืองล้านนา ลกอิน ผู้สร้างเมืองละโว้หรือโยธยา ลกม ผู้สร้างเมืองหงสาหรือมอญ เจ็ดเจือง ผู้สร้างเมืองพวนหรือเชียงขวาง เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างเมืองไทยกับเมืองพวนนั้นเกิดในสมัยรัตนโกสินทร์เป็นสายสัมพันธ์ระหว่างสามเมืองคือหลวงพระบางพวนและไทย หรือเวียงจันทน์พวนและไทย โดยหลวงพระบางและเวียงจันทน์เมื่อสวามิภักดิ์ต่อไทยในฐานะหัวเมืองประเทศราชย่อมส่งผลให้พวนอยู่ในอำนาจปกครองของกองทัพไทยด้วยโดยเฉพาะอย่างยิ่งการปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์และปราบศึกฮ่อทำให้มีการอพยพครัวพวนมายังฝั่งไทยเมืองพวนแทบเป็นเมืองร้าง ความห่างไกลระหว่างเมืองศูนย์กลางการปกครองคือกรุงเทพฯกับเมืองพวน ทำให้ความสัมพันธ์มีปัญหา ไม่อาจช่วยแก้ไขปัญหาค้นหาได้ทันกาลในสมัยรัชกาลที่ห้าถึงแม้ว่ากองทัพไทยสามารถปราบศึกฮ่อได้แต่เมื่อยกทัพกลับเงินฮ่อก็เวียนกลับมาปล้นสดมภ์บ่อยครั้งชาวพวนเดือดร้อนต้องอพยพไปตั้งถิ่นฐานใหม่ (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2540) กล่าวได้ว่าไทพวนคือกลุ่มคนไทยกลุ่มหนึ่งซึ่งสืบเชื้อสายมาจากชาวพวนในเมืองพวน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมืองพวนในปัจจุบันตั้งอยู่ที่เขตเชียงขวางทางตะวันออกของหลวงพระบาง ทิศเหนือของเวียงจันทน์ติดกับประเทศเวียตนาม ชนกลุ่มนี้ถ้าอยู่ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเรียกว่า ลาวพวน เมื่ออยู่ในประเทศไทยเรียกว่า ไทพวน เมืองพวนเป็นคนพวนโบราณแก่สร้างโดยขุนเจ็ดเจืองซึ่งเป็นโอรสองค์ที่ 7 ของขุนบรมในปี พ.ศ. 1272 ขุนบรมได้เสวยราชเมืองหนองแส เป็นโอรสองค์ที่ 4 ปี พ.ศ.1274 ได้สร้างเมืองแฉ่ง หรือแฉ่น (ในสิบสองจุไทย) ขึ้นเป็น

ราชธานีและได้ขยายเขตปกครองออกไป ปี พ.ศ. 1280 ให้โอรส 7 องค์ไปสร้างเมืองต่าง ๆ ขุนเจ็ดเจือง ซึ่งเป็นโอรสองค์หนึ่งเป็นผู้สร้างเมืองพวน (เชียงขวาง) ขึ้น (ไพบูลย์ วิริยะพัฒน์ ไพบูลย์. 2553 : 12) ด้วยเหตุนี้เมืองพวนคือ เมืองในประเทศลาว ที่อยู่ในราชอาณาจักรไทย เมื่อฝรั่งเศสเปิดศึกอินโดจีนทำให้ไทยต้องเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงคือประเทศลาวทั้งหมด ชาวลาวพวนกลุ่มหนึ่งอพยพเคลื่อนย้ายมาอยู่ในประเทศไทย ในสมัยรัชกาลที่ 5 และก่อนหน้านั้น ก็มีชาวลาวพวนมาอยู่ก่อนแล้ว พระมหากษัตริย์ไทยทรงกำหนดพื้นที่ให้ชาวพวนตั้งถิ่นฐานในทั่วประเทศได้แก่ จังหวัดแพร่ สุโขทัย อุดรดิตถ์ พิจิตร เชียงราย ลพบุรี นครนายก สิงห์บุรี ปราจีนบุรี สระบุรี ฉะเชิงเทราหนองคาย อุดรธานี ซึ่งมีชาวไทพวนอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นในขณะที่ยังจังหวัดราชบุรี นครปฐม อ่างทอง จันทบุรีสมุทรปราการและกรุงเทพฯ มีชาวไทพวนอาศัยอยู่อย่างกระจัดกระจาย ซึ่งมีหลักฐานปรากฏในพงศาวดารว่า ในสมัยบ้านเมืองไม่เรียบร้อยชาวไทพวนถูกกวาดต้อนไปไว้ในพื้นที่ดังกล่าวด้วย (วิเชียร วงศ์วิเศษ, 2517) หลังจากนั้นไทพวนก็เข้ามาอยู่ในความปกครองของประเทศไทยและมาอาศัยอยู่แถบลุ่มน้ำเล็กลงพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์หักร้างทางพงทำไร่ทำนาเลี้ยงชีพต่อไป

ราวพุทธศตวรรษที่ 19 – 20 (พ.ศ. 1896 - 1915) เมืองพวนตกเป็นเมืองประเทศราชภายใต้การคุ้มครองของอาณาจักรล้านช้างในสมัยพระเจ้าฟ้ารุ่ง จากนั้นมาราชอาณาจักรพวนก็มีความสัมพันธ์อันดีกับอาณาจักรล้านช้างของชาวลาวมาโดยตลอด และเมื่อสยาม (ประเทศไทยในปัจจุบัน) ได้แผ่อิทธิพลข้ามฝั่งแม่น้ำโขงเข้าควบคุมราชอาณาจักรล้านช้าง เมืองพวนกลายเป็นรัฐกันชนระหว่างราชอาณาจักรสยามกับราชอาณาจักรไคเวียดของชาวเวียดนาม ในสมัยหลังรัชกาลเจ้าอนุวงศ์แห่งเวียงจันทน์ (พ.ศ. 2348 - 2371) สยามได้กวาดต้อนชาวพวนจำนวนมากเข้ามาอยู่ในสยามหลายหัวเมือง ต่อมาในราว พ.ศ. 2413 เมื่อกองทัพฮ่อที่แยกตัวออกมาจากกลุ่มกบฏไผ่ผิงซึ่งถูกทางการจีนปราบปรามลง ได้เข้ามาโจมตีนครหลวงพระบางและราชอาณาจักรล้านช้าง เมืองพวนเองก็ได้ถูกกองทัพฮ่อโจมตีจนเสียหายไปมากเช่นเดียวกันจากสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศส เมื่อ พ.ศ. 2436 (อ้างอิงจาก [http://th.wikipedia.org/wiki/คันทว่าเมื่อ 19 มีนาคม. 2564](http://th.wikipedia.org/wiki/คันทว่าเมื่อ_19_มีนาคม_2564)) นครเชียงขวางซึ่งเป็นศูนย์กลางของเมืองพวนได้ถูกกำหนดให้อยู่ในเขตแดนของอินโดจีนฝรั่งเศส ภายหลังการประกาศเอกราชของราชอาณาจักรลาวนครเชียงขวางจึงกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของประเทศลาว ชาวพวนเป็นกลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลไท-ลาว มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เมืองพวน แขวงเชียงขวาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และอาศัยอยู่บริเวณแม่น้ำพวนไหลผ่านจึงเรียกผู้อาศัยตามบริเวณนี้ว่า “ลาวพวน”

ด้วยเหตุนี้หลังสงครามโลกครั้งที่สอง เมืองพวนตลอดแขวงเชียงขวางโดยเฉพาะทุ่งไหหินคือสมรภูมิรบของกองกำลังลาวอิสระในการทำสงครามปลดปล่อยจากลัทธิอาณานิคมและการปกครองในระบอบกษัตริย์ก็กล่าวกันว่าแขวงเชียงขวางเป็นเขตที่ถูกทิ้งระเบิดหนักหน่วงที่สุดถึง 300,000 ตัน ปัจจุบันเมืองพวนและแขวงเชียงขวางมีสถานภาพเป็นเขตปกครองหนึ่งของ

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยชาวพวนยังคงตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณดังกล่าวร่วมกับชาวเขาเผ่าอื่นๆ เช่นเดียวกับชาวพวนจำนวนนับล้านที่ตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย

2. อัตลักษณ์และพื้นที่ทางสังคมของไทพวนในภาคอีสาน

2.1 อัตลักษณ์ไทพวนในภาคอีสาน คือกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาในตระกูลไทย-ลาว ถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ที่เมืองพวน ใกล้ทุ่งไหหิน ทางตอนเหนือแขวงเวียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อพยพเคลื่อนย้ายตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีตอนปลายเข้ามาอยู่กระจัดกระจายหลายจังหวัดในประเทศไทย และมาอยู่ในภาคอีสานของประเทศไทย (ไพฑูริย์ สุนะลาด. 2538 : 4-5) ได้แก่ ไทพวนจังหวัดเลย จังหวัดหนองคายและจังหวัดอุดรธานี พบว่า มี 2 ลักษณะได้แก่ อัตลักษณ์ส่วนบุคคล อัตลักษณ์ร่วม โดยเฉพาะอัตลักษณ์ส่วนบุคคลจะมีลักษณะเฉพาะของไทพวนมีความภาคภูมิใจที่ตนเองเป็นคนไทพวนสืบเชื้อสายมาจากไทพวนเมืองเวียงขวาง มีรูปร่างลักษณะสูงโปร่งมีผิว 2 สี ผมเหยียดตรงนัยน์ตาสีดำเหมือนคนไทยภาคอีสานมีลักษณะเฉพาะแสดงถึงความเป็นตัวตนของไทพวนที่แปลกและแตกต่างจากกลุ่มชนอื่น ได้แก่ บุคลิกลักษณะที่มีความสามัคคี มีความรักพวกพ้องมีน้ำใจจะเห็นได้ชัดในกลุ่มชาวไทพวนด้วยกันที่กำหนดทางเดินให้บุคคลเป็นสิ่งที่บ่งบอกว่าพวกเดียวกันอาจมองเห็นได้ในลักษณะของการแบ่งแยกออกจากกันในถูกสร้างขึ้นในลักษณะของสิ่งตรงกันข้าม และมีอัตลักษณ์ร่วมของไทพวนเป็นตัวตนที่ถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเหมือนกันของสมาชิกภายในกลุ่มมี 4 ลักษณะได้แก่ 1) การให้ความหมายกับคุณลักษณะอัตลักษณ์ ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนที่เป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มชนไทพวนภาคอีสานสร้างขึ้นเพื่อแสดงภาพลักษณ์ให้ชาวไทพวนด้วยกันได้รับรู้ถึงความเป็นพวกพ้องและในขณะเดียวกันก็ให้คนต่างชาติพันธุ์ได้ร่วมรับรู้ถึงลักษณะของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนในการอยู่ร่วมกันในพื้นที่เดียวกันมีจิตสำนึกความเป็นชาติพันธุ์ไทพวนผ่านทางพิธีกรรมเป็นการตอกย้ำถึงความมีตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนอย่างเข้มข้น 2) อัตลักษณ์อื่นภายในตัวบุคคล ไทพวนมีความภาคภูมิใจในตนเองหรือมีความพึงพอใจสะท้อนให้เห็นว่าความเชื่อเป็นสิ่งที่ชาวไทพวนยอมรับนับถือร่วมกันโดยไม่มีการพิสูจน์ตรวจสอบหรือข้อกลางแคลงสงสัยและมีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชาวไทพวนที่สะท้อนอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มชนไทพวนในภาคอีสาน 3) พฤติกรรมการแสดงออกตามอัตลักษณ์ เป็นพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกตามอัตลักษณ์ที่เห็นได้ว่าเป็นรูปธรรมประกอบด้วย ความเชื่อที่แสดงผ่านพิธีกรรมภาษาและการแต่งกายซึ่งรวมถึงลักษณะของผ้าที่ใช้ในโอกาสต่างๆ สิ่งเหล่านี้เมื่อนำมาเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบพิธีกรรมแห่งชีวิตย่อมแสดงถึงนัยยะบางประการที่ชาวไทพวนต้องการจะสื่อให้คนทั่วไปในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ท่ามกลางกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายในพื้นที่เดียวกันได้รับรู้ว่ามีพิธีกรรมที่จัดขึ้นเป็นพิธีกรรมของชาวไทพวนโดยเฉพาะที่แสดงตัวตนด้วยความภาคภูมิใจในความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่อาศัยอยู่ในดินแดนที่มีใช้มาตุภูมิของตน 4) ความสัมพันธ์ทางสังคม ผลผลิตทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับเครื่องมือเครื่องใช้ใน

การดำรงชีวิตเชื่อมโยงผ่านความทรงจำจากประสบการณ์ไทพวน การใช้ภาษาถิ่นไทพวน ประเพณีพิธีกรรมวัฒนธรรมกลายเป็นจุดขายเพื่อการท่องเที่ยวได้นำศิลปวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายอย่างไม่มีขอบเขตซึ่งส่งผลต่อรูปแบบการพัฒนาทางสังคมคนรุ่นเก่ามักอนุรักษ์ไว้ด้วยเหตุผลของการคงให้เหลือเป็นมรดกของชาติและวัฒนธรรมสมัยนิยมที่เกิดขึ้นมาจากกระแสโลกสะท้อนมาในเชิงพื้นที่ได้ ซึ่งการดำรงอยู่ของชาวไทพวนที่อยู่ในพื้นที่ที่เป็นได้ทั้งรูปธรรมและนามธรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้กิจกรรมการให้ความหมายในรูปแบบของวิถีชีวิต ประเพณีความเชื่อการต่อรองและอำนาจทางสังคมทั้งที่เป็นพื้นที่ที่แสดงถึงความสำคัญในอดีตเชื่อมโยงให้เห็นมิติความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นทั้งในบริบทของประวัติศาสตร์ชุมชนวิถีชีวิตรวมไปถึงด้านอื่นๆ ในสังคมของไทพวน

2.2 พื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรมของไทพวนในภาคอีสาน

2.2.1 ไทพวนจังหวัดเลย ชาวไทพวนที่อยู่ในจังหวัดเลยอพยพ

เคลื่อนย้ายมาจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเข้ามาอยู่บ้านบุสม และบ้านกลาง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย เมื่อครั้งพวกจีนฮ่อ รุกรานเมืองเตาไห ชาวไทพวนในจังหวัดเลยอพยพมาตั้งหลักแหล่งที่บ้านบุสม และบ้านกลาง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย ถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เมืองเตาไห หลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เมื่อครั้งที่พวกจีนฮ่อ กุลาเงี้ยว รุกรานเมืองเตาไห 4 พ่อเผ่า คือ พ่อเผ่าก้อม พ่อเผ่าห่าน ชุมชนบ้านกลาง ตำบลปากตม อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย เป็นชุมชนของชาวไทพวนที่อพยพมาจากเมืองพวนทางตอนเหนือของประเทศไทยในปัจจุบันเมื่อกว่า 200 ปีมาแล้ว มีพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทพวนในภาคอีสาน ได้แก่ **ไทพวนบ้านบุสม อำเภอยางชุมน้อย** มาตั้งถิ่นฐานริมน้ำห้วยสายหรือที่บ้านบุสมในปัจจุบัน และท้าวบัวฮองได้ไปตั้งถิ่นฐานอยู่ไม่ไกลกันนัก ส่วนท้าวบัวเฮียว ก็ได้ไปตั้งถิ่นฐานถัดจากท้าวบัวฮองไปอีก ต่อมาก็มีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานรวมกันเป็นชุมชนขึ้น ทั้ง 3 ชุมชน ทั้งสามชุมชนจึงได้ปักหลักปักฐานอยู่รวมกันที่ชุมชนของท้าวบัวโฮม และได้ตั้งชื่อชุมชนตามท้าวบัวโฮม พี่ชายคนโต ต่อมาได้เพี้ยนเป็น บุสม และได้เป็นชื่อเรียกมาจนถึงปัจจุบัน ส่วน **ไทพวนบ้านกลาง อำเภอยางชุมน้อย** อพยพมาตั้งหลักแหล่งที่บ้านบุสม และบ้านกลาง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดเลย ประวัติหมู่บ้านกลางอพยพมาจากบ้านเตาไหในครั้งนั้นเกิดกบฏจีนฮ่อกวาดต้อนผู้คนหมู่บ้านไทพวนแตกศึกแตกเสื่อล่องเรือมาอยู่ที่บ้านผิวดอนบ่อนอำเภอยางชุมน้อย กลางใจแม่น้ำโขง โดยผืนตนเองเป็นโจรปล้นสะดมภักกลางน้ำเมื่อมีทัพใหญ่มาจากประเทศไทยพวกที่ตั้งตัวเป็นโจรปล้นสะดมภักกลางน้ำจึงแตกเรือออกมาเป็น 3 ลำ ลำแรกอาศัยอยู่บ้านกลาง อำเภอยางชุมน้อย ลำที่สองผู้คนก็อพยพมาหายสาบสูญ ส่วนลำที่สามมาอาศัยปักหลักอยู่บ้านบุสม แต่มีอุปสรรคคือไปมาหาสู่กันยากเลยพากันอพยพไปอยู่บ้านหนองตาไฮจนถึงทุกวันนี้ ในครั้งนั้นชาวไทพวนมีอาชีพหาปลาตามลำน้ำโขง (ทรงยศ วีระทวีมาศ. 2558 : บทคัดย่อ)

2.2.2 ไทพวนจังหวัดหนองคาย มี ชาวบ้านมีเชื้อสายชาวไทพวน

จากเมืองเชียงขวาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่อพยพเข้ามาตั้งรกรากในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 และเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2500 ได้มีการอพยพของประชาชน จากจังหวัดหนองคายและจังหวัด ไกล่เคียงมาจับจองพื้นที่ป่าพานพร้าว – แก่งไก่อ จนเกิดเป็นชุมชนหมู่บ้านกระจายอยู่ไปทั่วจนทางราชการได้ประกาศให้บ้านหม้อแยกเป็นตำบลเมื่อปี พ.ศ.2503 ได้แก่ไทพวนบ้านหม้อ อำเภอศรีเชียงใหม่ และไทพวนบ้านสระแอ อำเภอโพธิ์ตาก ดังนี้คือ **ไทพวนบ้านหม้อ อำเภอศรีเชียงใหม่** ในหมู่บ้านมีทิดหม้อช่างปั้นหม้อดินขายเป็นหัวหน้า จึงมีชื่อหมู่บ้านว่า “บ้านหม้อ” ประวัติความเป็นมาของชุมชนตำบลบ้านหม้อเมื่อครั้งรัฐสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เกิดกบฏขึ้นที่เวียงจันทน์ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดให้เจ้าพระยาบดินทร์เดชา (สิงห์) นาทัพมาปราบกบฏ เมื่อเสร็จศึกจากปราบกบฏแล้ว พระยาบดินทร์เดชาได้ไปต้อนผู้คนแถวเชียงขวาง ที่เป็นพวก ไทพวนมาเป็นบริวารและให้ตั้งรกรากอยู่แถวอุดรติดถิ่นปัจจุบัน โดยทั่วไปแล้วไทพวนชอบค้าขายได้นำสินค้าพวกหม้อ ไห ถ้วย เครื่องปั้นลงเรือล่องมาตามลำน้ำโขงและจอดแวะพักสินค้าตรงข้ามกับดอกซิงซู้ ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นที่ขึ้นพักขนถ่ายสินค้า จนเรียกกันติดปากว่าท่าหม้อ เพราะสินค้าส่วนใหญ่ที่นำมาคือ หม้อ ไห ต่อมาได้อพยพญาติพี่น้องมาตั้งบ้านเรือนและปั้นหม้อเป็นอาชีพ จนกลายเป็นหม้อขึ้นกับตำบลพานพร้าว อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย (ใจหาญ, 2564) **ไทพวนบ้านสระแอ อำเภอโพธิ์ตาก** การก่อตั้งบ้านสระแอ เมื่อใดไม่ทราบแน่ชัดเดิมทีสันนิษฐานว่าน่าจะซื้อบ้านสาวแล แต่มีการอพยพกันมา 3 ครอบครัวโดยอพยพมาจากบ้านเบ้ง แล้วมาตั้งถิ่นฐานอยู่ริมกุศเชือก (ห้วยเชือกปัจจุบัน) 3 ครอบครัวนั้นทราบชื่อเพียง 2 ครอบครัวคือ นายสามและนายเพี้ย เมื่อมาอยู่เห็นต้นสาแลเป็นจำนวนมาก ต้นสาแลจะมีในลักษณะคล้ายใบหม่อน (ปัจจุบันนั้นไม่มีแล้ว) จึงตั้งชื่อหมู่บ้านตนเองนั้นว่าบ้านสระแอ ได้ตั้งชื่อบ้านใหม่ว่าบ้านสาวแล หมายถึงสาวงาม (ท่ามองเมื่อพบเห็น) บ้านสาวแลมีทั้งหมด 3 หมู่บ้านคือ หมู่ 4,5,6 จากบ้านโพธิ์ตาก บ้านสาวแลแล้วยังมีการขยายหมู่บ้าน ไปเป็นบ้านศรีวิไล (จึงได้รับการยกฐานะให้เป็นตำบลโพธิ์ตาก ซึ่งขึ้นตรงต่ออำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย โดยมีเจ้าลุงตาแสง (กรมหลวงสิดะ) เป็นกำนันคนแรก ต่อมาเมื่อปี 2500 ได้ขึ้นตรงต่ออำเภอ ศรีเชียงใหม่และ พ.ศ.2540 จึงแยกมาเป็นอำเภอโพธิ์ตาก (สัมภาษณ์นางทัศนีย์ เหมพลชม เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2564 ผู้สัมภาษณ์นางสาวบงกช เจริญภูมิ)

2.2.3 ไทพวนจังหวัดอุดรธานี ชาวไทพวนจังหวัดอุดรธานีได้อพยพ

มาตั้งถิ่นฐานบริเวณที่ตั้งบ้านผือ 2 กลุ่มในสมัยรัชกาลที่ 3 พ.ศ. 2370 คือ กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มใหญ่ มาจากเชียงขวางประเทศลาว และกลุ่มที่ 2 มาจากอำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี กลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยพวนได้อพยพมาจากแคว้นเชียงขวางประเทศลาว (ฤดีมน ปรีดีสนธิ. 2539 : 3) **ไท**

พวนบ้านดอน อำเภอบ้านผือ ในสมัยก่อนกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนมีการเป็นอยู่ในดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายมีพืชพันธุ์ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์มีต้นไม้ใหญ่เต็มไปหมดมีการทำเกษตร ช่วยกันทำมาหากินเพื่อความอยู่รอดมีความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพเมื่อว่างก็จะทำงานหัตถกรรมทอผ้าและสร้างสถาปัตยกรรมบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ชาวไทยพวนมีนิสัยรักความสงบใจคอเยือกเย็น ยึดมั่นในศาสนาและมุ่งเน้นด้านประเพณีวัฒนธรรม มีความเชื่อเรื่องการติดต่อวิญญาณบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วผ่านเฒ่าจ้ำ มีศาลปู่ตา โดยเฉพาะมีบุญเดือน 6 ชาวพวนจะเลี้ยงผีก่อนปลูกข้าวหรือทำไร่ไถนา เพื่อความเจริญรุ่งเรืองเป็นสิริมงคลเพื่อสร้างขวัญกำลังใจเหมือนกับพิธีแฮกนา และได้มีการอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งมีความสำคัญและให้ตระหนักถึงการรักษาวรรณกรรมท้องถิ่นของตนเองให้คงอยู่อย่างมั่นคง (สัมภาษณ์นายถนอม เจริญชนม์ เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2564 ผู้สัมภาษณ์นางสาวเดือนฉาย ผ่องใส) **ไทพวนบ้านกลางใหญ่ อำเภอบ้านผือ** ประวัติความเป็นมาของตำบลกลางใหญ่จากคำบอกเล่า บ้านกลางใหญ่เป็นชุมชนลาวพวนถูกกวาดต้อนมาจากบ้านหนองแก้ว หาดเดื่อ เมืองเชียงขวางในสมัยเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์เป็นกบฏต่อกรุงเทพฯ กองทัพไทยได้กวาดต้อนเอาชาวลาจากเวียงจันทน์เข้ามาไทยและจะส่งลงกรุงเทพฯ ต้นตระกูลของพ่อตู้แสง 2 คน คือ จารย์อินและจารย์ลีนผู้น้อง เป็นผู้มีความรู้ได้บวชเรียนจนได้เป็นจารย์ พ่อแม่พาหนีสงคราม ไทยลาว ไทยญวน จากเชียงขวางมาอยู่ในเวียงจันทน์ จารย์อิน จารย์ลีนและครัวพวน 1 ครัวถูกกวาดต้อนจากเวียงจันทน์จะให้ไปอยู่กวางกรุงเทพฯ เติมนทางข้ามแม่น้ำโขงมาถึงบ้านกลางใหญ่ซึ่งกลายเป็นบ้านร้างไปแล้วเพราะสงครามไทย ลาว กบฏเจ้าอนุวงศ์พวกไทยลาว ที่อยู่บ้านเลาอยู่ห่างจากบ้านกลางใหญ่ทางทิศเหนือ 3 กิโลเมตร บ้านเทือนอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้และบ้านไชยอยู่ทางทิศตะวันออกคนลาวที่อพยพมาตั้งบ้านกลางใหญ่ก็เพราะเจ้าอนุวงศ์เป็นกบฏต่อราชอาณาจักรไทยจนเป็นเหตุให้คุณหญิงโมผู้เป็นภรรยาเจ้าเมืองโคราชทำการศึกกับเจ้าอนุวงศ์ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 3 คือสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ประมาณ พ.ศ. 2369 เมื่อถึงสมัยของรัชกาลที่ 5 ทรงอนุญาตให้ครอบครัวลาวที่อพยพมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 จะโยกย้ายไปอยู่ที่ใดก็ได้ แต่ห้ามไม่ให้ข้ามแม่น้ำโขงกลับไป ฉะนั้นจึงมีครอบครัวอพยพมาในรุ่นที่ 2 เพิ่มขึ้นอีก ซึ่งรุ่นที่ 2 นี้มาจากทุ่งยางเมืองฝางเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ทางทิศตะวันตกของหมู่บ้านออกไป จึงทำให้บ้านกลางใหญ่เพิ่มประชากรขึ้นโดยลำดับ รุ่นนี้เป็นรุ่นหลังตอนรัชกาลที่ 5 ทรงอนุญาตให้อพยพได้ เช่น พ่อกำนันสวน ใจซื่อ หลงพ่อทิดบุญมี บิดาของท่านเจ้าคุณหลวงปู่เทศ์ เทศรังสี ชาวบ้านหนองแก้วหาดเดื่อ ได้ถูกกองโจรจีนฮ่อบุกโจมตีจนแตกตื่นจึงพากันอพยพจากหนองแก้วหาดเดื่อ แขวงเมืองเชียงขวาง มาพักอยู่ที่เมืองสีกาทำไร่ทำนาอยู่พักหนึ่ง แต่ก็ถูกรุกรานจากพวกจีนฮ่ออีกจึงได้อพยพมาพักอยู่ที่บ้านสีโค แขวงนครเวียงจันทน์ ต่อมาอีกไม่นานเจ้าอนุวงศ์ผู้ปกครองนครเวียงจันทน์ คิดกบฏต่อประเทศไทยหลังจากที่ครองราชย์ได้เพียง 5 ปี เท่านั้นจึงหวังจะกอบกู้เอกราชคืนเจ้าอนุวงศ์จึงได้ยกทัพข้ามแม่น้ำโขงไปจนถึง ร้อยเอ็ด มหาสารคาม ยึด

เมืองต่างๆไปจนถึงเมืองโคราชซึ่งเป็นระยะที่เจ้าเมือง คือพระยาปลัดไม่อยู่ไปราชการเมืองพิมาย มีแต่คุณหญิงโมผู้เป็นภรรยาอยู่รักษาเมืองแทน รวบลัดมาถึงตอนที่เจ้าอนุวงศ์พ่ายแพ้แต่คุณหญิงโม จึงได้ถอยทัพกลับไปตั้งรับอยู่ที่ค่ายคำหัวคนหนองบัวลำภูก็ถูกตีแตกอีก ถอยกลับไปรับอยู่ที่ค่ายบกหวานนาฮีก็ถูกตีแตกอีก ในที่สุดก็ข้ามแม่น้ำโขงไปป้องกันนครเวียงจันทน์ ฝ่ายทัพไทยได้ใจเพราะเห็นความพ่ายแพ้ของเจ้าอนุวงศ์และทหารหาญก็รวมตัวกันไม่ได้ จึงได้ยกกองทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์ จนได้รับชัยชนะจับเจ้าอนุวงศ์และได้กวาดต้อนประชาชนของลาวส่วนหนึ่งกับมายังประเทศไทยส่วนเจ้าอนุวงศ์ได้เสียชีวิตระหว่างทาง (อ้างอิงจาก www.haisok.go.th ค้นคว้าเมื่อ 12 มีนาคม 2564) **ไทพวนบ้านเชียง อำเภอหนองหาน** ชาวไทพวนบ้านเชียงจึงสร้างหลักปักฐานเข้ามาอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 4 5 จนถึงสมัยรัชกาลที่ 6 ท้าวดอนบุญ สุทธิบุญ เป็นกำนันรุ่นที่ 3 คนกลุ่มนั้นชอบอิสระ มีความเป็นตัวของตัวเองสูง ได้มีการอนุรักษ์เอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของตนเอง เช่นการพูด การแต่งกาย อาหาร ขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีการสืบทอดกันมาอย่างเหนียวแน่น ต่อมาขุนเชียงเป็นกำนันคนที่ 3 ของบ้านเชียงและเป็นคนกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวน เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ บริหารการปกครองได้ดีที่สุดพัฒนาชุมชนให้อยู่ดีมีสุข เช่น สร้างหนองน้ำ ก่อตั้งโรงเรียนบ้านเชียง สร้างถนนให้คนรุ่นหลัง สร้างความภาคภูมิใจให้ชาวไทพวนบ้านเชียง ปลุกฝังในเรื่องการแต่งกายเน้นผ้าที่ถักทอย้อมครามจากธรรมชาติ ต่อมาภายหลังนายพจน์ได้มอบให้แก่กรมศิลปากรดูแล โดยจัดให้เป็นส่วนหนึ่งในการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ บ้านเชียง เพื่อนำเสนอเรื่องวิถีชีวิตของชาวไทพวน และยังเป็นพื้นที่ประกอบกิจกรรมทางวัฒนธรรมในโอกาสต่างๆ บ้านไทพวนหลังนี้เป็นเรือนไม้จริง หลังคาจั่วมุงแป้นเกล็ด ยกใต้ถุนสูง ฝาไม้ตีซ้อนเกล็ด หน้าต่างเป็นบานคูไม้ขนาดเล็ก ตัวเรือนแต่ละหลังเชื่อมต่อกันด้วยซานไม้ และมียุงข้าวแยกต่างหากอีกหลังหนึ่ง เรือนชาวไทพวนจะใช้บันไดพาดกันซานด้านในการขึ้นลง และจะเก็บบันไดขึ้นบนเรือนในตอนกลางคืนเพื่อความปลอดภัย เป็นรูปแบบหนึ่งของเรือนพื้นถิ่นในประเทศไทย การปรับเปลี่ยนพื้นที่ใช้สอยของบ้านไทพวนหลังนี้จากการพักอาศัยเป็นพื้นที่เผยแพร่ความรู้แก่นักศึกษา นักวิจัย และผู้สนใจทั่วไปเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมและความเป็นอยู่ของชาวไทพวน แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของนายพจน์ และกรมศิลปากรในการรักษามรดกวัฒนธรรมที่สำคัญของพื้นที่ รวมทั้งสามารถรักษารูปแบบ วัสดุดั้งเดิมและสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปได้

กล่าวได้ว่าการศึกษามีผลทางประวัติศาสตร์ของไทพวนจากประวัติศาสตร์บอกเล่า และจากตำนาน พงศาวดารสะท้อนให้เห็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทพวนมีถิ่นฐานอยู่ที่เมืองเชียงขวาง แขวงสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและอพยพเคลื่อนย้ายเมื่อครั้งเกิดการทะเลาะวิวาทขัดแย้งกันระหว่างหลวงพระบางกับเวียงจันทน์เป็นเหตุให้เมืองพวนได้รับความเดือดร้อนเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของกษัตริย์ไทยตั้งแต่ครั้งสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีและมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยเลือกภูมิทำเลพื้นที่ที่เป็นที่ลุ่มติดลำน้ำโขงเพื่อสะดวกในการทำมาหากินและ

ได้นำแนวคิด ความเชื่อ ประเพณีพิธีกรรมติดมากลายเป็นพิธีกรรมที่ไทพวนผลิตสร้างเพื่อความเป็นลักษณะเฉพาะของไทพวนในภาคอีสาน

ดังนั้นอัตลักษณ์และพื้นที่ทางสังคมของไทพวนในภาคอีสานจึงเป็นการศึกษาผ่านผลิตทางวัฒนธรรมของไทพวนซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของบุคคลที่แสดงออกถึงความเป็นตัวตนว่าไทพวนคือใครมีวิถีชีวิต ความคิดความเชื่อแบบแผนพฤติกรรมและลักษณะนิสัยเหมือนหรือแตกต่างจากคนอื่น โดยพิจารณาจากการแสดงออกผ่านทางตัวแทนความมีตัวตนในรูปของสถานะของไทพวนจากภาษา ผ้าขาวม้า ผ้าซิ่น ผลิตที่สร้างขึ้นของชุมชน และการแสดงออกทางประเพณีพิธีกรรมปรากฏการณ์ทางสังคมเป็นส่วนที่เรียกว่าอัตลักษณ์ทางสังคม

3. ภาพสะท้อนวิถีชีวิตของไทพวนในภาคอีสาน

3.1 ภาพสะท้อนจากความเชื่อ ชาวพวนมีความเชื่อเรื่องผีจะมีศาลประจำหมู่บ้านเรียกว่าศาลตาปู่ หรือศาลเจ้าปู่บ้านรวมทั้งการเล่นในเทศกาลก็จะมีการเล่นผีนางด้ง ผีนางกวัก ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวพวนคือประเพณีใส่กระจาดประเพณีกำฟ้าซึ่งเป็นประเพณีที่แสดงถึงการสักการะฟ้าเพื่อให้ผีฟ้าหรือเทวดาพอใจเพื่อไม่ให้เกิดภัยพิบัติชาวพวนมีนิสัยรักความสงบใจคอเยือกเย็นมีความโอบอ้อมอารี ยึดมั่นในศาสนา รักอิสระ มีความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพ เมื่อว่างจากการทำไร่ทำนาก็จะทำงานหัตถกรรม คือ ผู้ชายจะสานกระบุงตะกร้าเครื่องมือหาปลา ส่วนผู้หญิงจะทอผ้าขาวไทพวนนับถือและยึดมั่นในพุทธศาสนา มีขนบธรรมเนียมและประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์

3.2 ภาพสะท้อนจากประเพณีพิธีกรรม ชาวพวนนอกจากจะนับถือและยึดมั่นในศาสนาพุทธแล้ว ชาวพวนยังมีขนบธรรมเนียมและประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของตนเองมาแต่โบราณเคร่งครัดต่อขนบธรรมเนียมและประเพณีของตนมากซึ่งได้ถือปฏิบัติมาตามแบบอย่างบรรพบุรุษ ในรอบปีหนึ่งประเพณีของชาวพวนยังยึดถือและปฏิบัติกัน ได้แก่ เดือนอ้ายบุญข้าวจี เดือนยี่บุญข้าวหลาม เดือนสามบุญกำฟ้า เดือนห้าบุญสงกรานต์ เดือนหกบุญหมู่บ้าน เดือนเจ็ดบุญข้าะหรือบุญเบิกบ้าน เดือนแปดบุญเข้าพรรษา เดือนเก้าบุญห่อข้าว เดือนสิบบุญข้าวสารท เดือนสิบเอ็ดบุญตักบาตรเทโว เดือนสิบสองใส่กระจาดเทศมหาชาติ (สุจิตรา เข้มมุกด์, 2560) นอกจากนี้ยังมีประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติอีกหลายอย่างเช่น การแห่บั้งไฟ การแข่งนางแมว การลากกระดาน (กองข้าว) การสู้ขวัญข้าว ประเพณีกำเกียงในปัจจุบันประเพณีของชาวพวนส่วนมากยังคงยึดถือปฏิบัติกันอยู่ บางประเพณีก็ได้เลิกไปแล้ว บางประเพณีก็ได้ทำแบบไม่ต่อเนื่องกันกระทำเป็นบางครั้งบางคราวบางประเพณีมีปฏิบัติกันในเพียงบางจังหวัดเท่านั้น ส่วนประเพณีกำฟ้า เป็นการบูชาฟ้า ประเพณีกำเกียงเป็นประเพณีที่กระทำกันในวันขึ้น 11 ค่ำ เดือน 9 ซึ่งเป็นประเพณีที่ทำขึ้นเพื่อเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผีที่อดอยากเพื่อจะได้ไม่มารบกวนคนในหมู่บ้าน การปลูกเฮือนพวน (ปลูกบ้าน) ตามคติความเชื่อของไทพวนจะบ้านปลูกเฮือนจะต้องเลือกที่ให้ลักษณะที่ดีที่เป็นมงคล การจัดงานบวชพ่อแม่จะเอาลูกหลาน

ไปฝากไว้ที่วัดประมาณ 6 เดือนเพื่อให้หัดท่องสวดคำบวชให้ได้ ก่อนจะถึงวัดบวช 2 วัน จะต้องเตรียมงานวันก่อนวันบวช 1 วัน จะมีการแห่ناقไปตามถนนเวียนไปตามบ้าน พอตอนเย็นก็จะทำขวัญนาคน พิธีทำขวัญจะพูดลำดับตั้งแต่แรกเกิดจนโตให้รู้จักบุญคุณพ่อแม่ที่ได้เลี้ยงดูมา วันบวช วันขึ้นบ้านใหม่การขึ้นบ้านใหม่นิยมขึ้นบ้านใหม่ในเดือนคู่คือเดือน 4 เดือน 6 เดือน 8 เดือน 10 เดือน 12 เจ้าของบ้านจะต้องหาเอาวันดีเป็นวันขึ้นบ้านใหม่คือวันที่เป็นสิริมงคล ได้แก่ วันขึ้น 1 ค่ำ 3 ค่ำ 6 ค่ำ 11 ค่ำ 13 ค่ำ วันเสียคือวันที่ห้ามทำการมงคลนอกเหนือจากวันดี ปัจจุบันชาวพวนในแต่ละจังหวัดยังคงสภาพความเป็นสังคมเกษตรกรรมมีความผูกพันกันแน่นแฟ้นในหมู่ชาวพวนและมีความสัมพันธ์อันดีกับชาวไทยกลุ่มอื่นทั้งยังรักษาประเพณีวัฒนธรรมของเผ่าพันธุ์อย่างดีแต่เพราะความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุและสภาพสังคมเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไปทำให้วิถีชีวิตของชาวพวนเปลี่ยนไปจากเดิมบ้างแม้จะอยู่ในหมู่เดียวกัน หรือประเพณีพื้นบ้านบางอย่างก็มีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจซึ่งสะท้อนให้เห็นพลังความคิดและผลผลิตทางวัฒนธรรมเพื่อการดำรงอยู่ในพื้นที่อย่างปกติสุข

3.3 ภาพสะท้อนจากผลผลิตวัฒนธรรม ภาษาไทยพวนในภาคอีสานภาษาพวนเป็นภาษาหนึ่งในเจ็ดกลุ่มใหญ่ภาษาไทยดั้งเดิมสืบทอดมาจากยูนนานเชียงแสนราวพันกว่าปีมาแล้ว ไทยพวนมีภาษาที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองมีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนปัจจุบันมีเพียงภาษาพูดที่ยังถ่ายทอดให้คนรุ่นใหม่นั่นส่วนภาษาเขียนไม่มีคนเขียนได้ การพูดเป็นสิ่งที่คนไทยพวนยังคงอนุรักษ์ไว้โดยการถ่ายทอดผ่านกันในครอบครัวจากพ่อแม่สู่บุตรหลาน การสื่อสารในชุมชนที่ยังคงใช้ภาษาไทยพวนเป็นภาษาพูดที่มีเอกลักษณ์ของชาวไทยพวนมีการปรับตัวผสมวัฒนธรรมให้เข้ากับคนไทยทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ปัจจุบันมีการใช้ภาษาพูดกันอย่างเปิดเผย พูดคุยในพื้นที่สาธารณะมากขึ้น และมีความภูมิใจ เนื่องจากเกิดการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายชมรมไทยพวนจังหวัดอุดรธานี และชมรมไทยพวนแห่งประเทศไทยขึ้นมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันและเป็นตัวแทนในระดับหมู่บ้านตำบลอำเภอและจังหวัดในการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น จึงเกิดการยอมรับเกี่ยวกับความแตกต่างหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์

ผ้าทอมือไทยพวนการทอผ้าแบบโบราณของชาวไทยพวนเดิมจะปลูกฝ้ายและนำฝ้ายมาปั่นด้วยมือ เรียกว่าฝ้ายเส้นและย้อมสีธรรมชาติในการทอผ้าสีที่ใช้ในการทอผ้าส่วนมากจะเป็นสีเข้มซึ่งสตรีชาวไทยพวนจะนิยมนุ่งผ้าที่ตนเองเป็นผู้ทอขึ้นไว้ใช้เอง มีลวดลายสีเส้นสวยงามเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนได้แก่ผ้าทอมือไทยพวน จังหวัดเลย กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย มีการรวมกลุ่มกันและได้สร้างโรงเรียนทอผ้า อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือสะท้อนให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์และความประณีตอย่างมีศิลปะของบรรพบุรุษในการนำวัตถุดิบที่มีอยู่ในธรรมชาติมาแปรรูปที่สวยงามมีคุณค่าและเป็นที่ต้องการของผู้พบเห็นการเชื่อมโยงการทอผ้าและวัฒนธรรมชุมชน สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้น

จากความสามารถที่สังคมสืบทอดกันมาเป็นภูมิปัญญาของชุมชนที่หล่อหลอมจากขนบธรรมเนียมประเพณีความเชื่อและวัฒนธรรมไทยสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นไทยได้อย่างดียิ่ง ดังนี้

3.3.1 ผ้าชะม้ายไ้ เป็นผ้าสารพัดประโยชน์ที่ชาวไทพวนมีใช้กันทุกครัวเรือน ซึ่งผ้าขาวม้าของแต่ละท้องถิ่นก็มีความแตกต่างกัน เป็นผ้าท้องถิ่นและเป็นผ้าเอกลักษณ์ท้องถิ่นของชาวไทพวนบ้านผือ จ.อุดร เป็นผ้าชะม้ายไ้ซึ่งเป็นงานหัตถกรรมของชาวไทยพวนที่มีความสามารถในการทอผ้าใช้เองจนเก่งและมีลวดลายสวยงามจนปัจจุบันได้เกิดเป็นธุรกิจของชุมชนชื่อว่าผ้าชะม้ายไ้ ชุมชนไทพวนอำเภอบ้านผือได้ใช้ภูมิปัญญาด้านการย้อมผ้าจากเปลือกไม้ดอกไม้ใบเมื่อนำมาย้อม เป็น 9 สี ให้ความหมายเป็นมงคลทั้ง 9 สี ใช้ชื่อว่าผ้าชะม้ายไ้มงคล 9 สี มีการนำฝ้ายมาย้อมจากน้ำส้มควันไม้ ทำให้ได้ผืนผ้าทอที่มีกลิ่นหอมของควันไม้ถือว่าเป็นเสน่ห์ของผ้าทอมืออีกอย่างหนึ่งที่จำเป็นสำหรับการใช้ชีวิตประจำวัน เป็นผ้าสารพัดประโยชน์เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตการดำรงชีวิตมากมายมีลวดลายสีสันสวยงามประทับใจ ปัจจุบันมีการแปรรูปผ้าชะม้ายไ้

3.3.2 ผ้าชิ้นไทพวน เป็นผ้าชิ้นทอมือของชาวไทพวนถือเป็นมรดกภูมิปัญญาที่ชาวไทพวนสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ผ้าชิ้นทอมือและฝ้าย้อมครามสไตร์อีสานกลับมาในปัจจุบันพบว่า ยุคนี้เป็นยุคเฟื่องฟูมากฝ้าย้อมทอมือและผ้าไหมทอมือ เพราะมีการรื้อฟื้นการทอผ้าด้วยมือและรื้อฟื้นลายผ้าไทยในสมัยก่อนให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง เพื่อตอบสนองผู้คนยุคนี้ ที่หันมาให้คุณค่ากับผ้าไทยมากขึ้น โดยเฉพาะในแถบภาคอีสานที่หลายหน่วยงานช่วยกันส่งเสริมให้ผ้าทออีสานเป็นที่รู้จักมากขึ้น ปัจจุบันได้นำเอาภูมิปัญญาของบรรพบุรุษแต่ดั้งเดิมมาสานต่อให้เกิดเป็นชิ้นงานที่มีคุณค่ามีทั้งการสร้างสรรคส์ลวดลายจากเครื่องปั้นดินเผาในยุคก่อนประวัติศาสตร์ และมีลวดลายโบราณอื่นๆ อีกมากมาย ปัจจุบันมีการสืบทอดการทอผ้าแบบโบราณต่อกันมา ผ้าชิ้นไทพวนมีการทอทั้งฝ้ายและผ้าไหมโดยอัตลักษณ์ที่โดดเด่นคือการทอผ้ามัดหมี่ที่เป็นผ้าผืนใหญ่และยาวดังเช่นผ้ามัดหมี่ผืนงามสำหรับนุ่งเป็นโจงกระเบนในงานบวชหรืองานประเพณีสำหรับผู้ชายที่ชาวไทพวนเรียกว่าผ้าตีนกบ ส่วนผ้านุ่งสำหรับสตรีชาวไทพวนหัวชิ้นจะเป็นผ้าสีแดงที่ตกแต่งด้วยเทคนิคขีดโดยตัวชิ้นเป็นมัดหมี่หรือลายทางต่อด้วยตีนชิ้นแบบแคบ ๆ สวมคู่กับเสื้อสีเข้มแขนยาว ตัวยาวถึงต้นขาที่เรียกว่าเสื้อขาว ส่วนศีรษะจะมีการโพกด้วยผ้าขาวทั้งชายและหญิงในงานประเพณีหรือวาระสำคัญต่าง ๆ

3.3.3 มงคล 9 สี เป็นการย้อมฝ้ายด้วยสีธรรมชาติจากเปลือกไม้ดอกไม้ใบเมื่อนำมาทอรวมกันจำนวน 9 สี ให้ความหมายเป็นมงคลผ้าชะม้ายไ้มงคล 9 สี ยุคนี้รัฐบาลส่งเสริมใช้ผ้าไทยชุมชนไทยพวนบ้านผือ อ.บ้านผือ จ.อุดรธานี จึงนำเสนอผ้าขาวม้าไ้พัฒนาให้เป็นผ้าขาวม้าไ้มงคล 9 สี พวนกะเลาจากเปลือกต้นมะม่วงกับต้นเพกา หมายถึง

ความสดใส สีเหลืองจากเปลือกต้นคูณและขมิ้นหมายถึงสุขภาพดี สีส้มจากดอกทองกวาวและดอกคำเสด หมายถึงความมีชีวิตชีวา สีม่วงจากเปลือกประดู่และเปลือกมะม่วงคือความร่ำรวยรุ่งโรจน์ ดังนั้นมงคล 9 สี จึงเป็นการให้ความหมายของสีที่ได้จากธรรมชาติซึ่งเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมของชาวไทยพวนผสมผสานระหว่างของเก่ากับของใหม่หรือเป็นการหยิบยกภูมิปัญญาชาวบ้านที่ได้รับการสืบสานมาต่อยอดพัฒนาให้มีมูลค่าที่สูงขึ้น

3.3.4 พวนกะเล เป็นคำเรียกชนเผ่าไทพวนอำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี เพื่อสร้างแรงจูงใจเพื่อการท่องเที่ยวของจังหวัด ชุมชนชมรมไทยพวนอำเภอบ้านผือได้รับการคัดเลือกเป็นชุมชนต้นแบบสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ของกรมส่งเสริมวัฒนธรรมกระทรวงวัฒนธรรมและมีการพัฒนาสืบสานมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่สมาชิกและเยาวชน โดยการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ จากการเข้ารับการอบรมของสำนักงานอุตสาหกรรมและพัฒนาชุมชนจังหวัดอุดรธานี เกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์งานการทำผ้าชะม้าย้อมมงคล 9 สี โดยการนำฝ้ายแท้เส้นมีย้อมสีธรรมชาติจากเปลือกต้นไม้ ดอกไม้เมล็ดพันธ์มาทอเป็นผืนผ้าที่สวยงามนำรูปหอนางอุษามาเป็นสัญลักษณ์ ใช้ชื่อว่าพวนกะเลความหมายคือพวนชาติพันธุ์พวนกะเลเป็นวัฒนธรรมภาษาแปลว่าที่ไหนไปไหนอะไร กล่าวได้ว่าพวนกะเลเป็นคำเรียกชนกลุ่มน้อยที่เรียกกันเฉพาะไทพวนบ้านผืออำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี เพื่อประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวเท่านั้น

สรุป

จากประเด็นที่มีข้อถกเถียงเชิงวิชาการว่าไทพวนเป็นใครพบว่า ไทพวนคือกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาวอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกรัชกาลที่ 1 โดยได้นำความคิดความเชื่อถ่ายทอดให้ลูกหลานและรวมกลุ่มกันสร้างจุดยืนในสังคมให้โดดเด่นจนกลายเป็นอัตลักษณ์คือตัวตนทางวัฒนธรรมของคนไทพวนที่มีความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมและผลผลิตทางวัฒนธรรม มีอัตลักษณ์ร่วมคือ ความสามัคคี รักพวกพ้อง มีน้ำใจ ทั้งนี้ข้อค้นพบดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นการปรับตัวให้ดำรงอยู่ได้ในวัฒนธรรมอื่นโดยนำเอาวัฒนธรรมของตนเองเข้ามาผสมผสานให้เกิดอัตลักษณ์ส่วนตน อัตลักษณ์ส่วนรวม ส่วนพื้นที่ทางสังคมเป็นพื้นที่จากตัวแบบความสัมพันธ์เชิงอำนาจและการต่อรองให้ชาวไทพวนด้วยกันรับรู้ถึงความเหมือนกัน ทั้งนี้เนื่องจากมีข้อค้นพบคือการพึ่งพาธรรมชาติในการทำมาหากินขัดแย้งกับอำนาจรัฐซึ่งเกิดจากการสร้างเขื่อนกั้นน้ำโขงชาวไทพวนจึงต้องร้องขอความเห็นใจและต้องการที่พึ่ง นอกจากนั้นยังมีผลผลิตทางวัฒนธรรมที่เป็นปฏิสัมพันธ์กันทางสังคม ส่วนภาพสะท้อนความเป็นไทพวนในภาคอีสาน สะท้อนให้เห็นความเชื่อเหนือธรรมชาติทำให้เกิดประเพณีพิธีกรรมจากความเชื่อผลิตสร้างหล่อหลอมกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของไทพวนได้แก่ ภาษาของไทพวน ผ้าทอมือ ผ้าชะม้าย้อม 9 สี พวนกะเล

สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตไทพวนนำมาผลิตซ้ำเพื่อสร้างวาทกรรมให้แตกต่างจากกลุ่มอื่น บ่งบอกความเป็นตัวตนของคนไทพวนให้เด่นชัดขึ้นที่เหนือกว่านั้นคือการตอบสนองการท่องเที่ยวที่วาดด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ให้ประกอบพิธีกรรมจนกลายเป็นประเพณีและปฏิบัติสืบทอดกันมาจนทุกวันนี้

เอกสารอ้างอิง

- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2540). ตำนานและพงศาวดารพวน : อุดมการณ์สมานฉันท์ระหว่างเผ่าพันธุ์. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญถม เจริญชนม์. (5 ตุลาคม 2564). พัฒนาการสังคมและวัฒนธรรมไทพวนในภาคอีสาน. (นางเกศรี วิวัฒน์ปฐพี, ผู้สัมภาษณ์)
- โพไซ สุนนะลาด. (2538). ดนตรี : วิถีชีวิตชาวไทยพวน แขวงเชียงขวาง ประเทศลาว. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ไพบูลย์ วิริยะพัฒนไพบูลย์. (2553). ประวัติศาสตร์พวนมาจากไหน. นนทบุรี: เลิศชัยการพิมพ์.
- ฤติมน ปรีดีสนิท. (2538). วัฒนธรรมประเพณีและประวัติศาสตร์ชุมชน กรณีไทย-พวน อำเภอบ้านผือ. ใน รายงานการวิจัย . ราชภัฏอุดรธานี.
- ลัดดาวัลย์ ใจหาญ. (4 ตุลาคม 2564). ภาพสะท้อนวิถีชีวิตไทพวนในภาคอีสาน. (พิพรรณ แก้วโกคา, ผู้สัมภาษณ์)
- วิเชียร วงศ์วิเศษ. (2517). ไทยพวน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การทหารผ่านศึก.
- สมพร สุทธิบุญ. (8 ตุลาคม 2564). การสร้างอัตลักษณ์ของชาวไทยพวนในภาคอีสาน. (รพีพรรณ แก้วโกคา, ผู้สัมภาษณ์)
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2557). การประเมินและสังเคราะห์สถานภาพองค์ความรู้การวิจัยวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : ความหลากหลายทางชาติพันธุ์. ารสารภาษาและวัฒนธรรม, 1(2), 35-49.
- สุจิตรา เข้มมุกด์. (2560). สัญลักษณ์ไทยพวน : การศึกษาอัตลักษณ์กลุ่มวัฒนธรรมไทยพวนในเขตพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทยเพื่อแนวทางในการออกแบบ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ดิจิตอล.